

Dijana N. Jovanović*

Univerzitet u Beogradu, Tehnološko-metalurški fakultet
Srbija

PERCEPCIJE STUDENATA NEFILOLOŠKOG FAKULTETA U VEZI SA NASTAVOM GRAMATIKE U UČENJU ENGLESKOG JEZIKA KAO STRANOG

UDC 811.111'243:371.3
Stručni rad

Iako se u diskursu primenjene lingvistike zapaža opšta saglasnost u vezi sa značajem uloge gramatike u nastavi stranog jezika, postoje različita mišljenja u kojem obimu i kako je organizovati. Mnoge teorijske i empirijske studije razmatraju aspekte ovog segmenta nastave, od metoda i pristupa koji se primenjuju, optimalnog nastavnog programa, pa do uloge nastavnika u nastavi. Poslednjih godina svedoci smo sve brojnih studija na temu percepcija i stavova polaznika u vezi sa nastavom stranog jezika i mestom gramatike u njoj. Ovaj rad je takođe posvećen toj problematici, odnosno ima cilj da ispita stavove i uverenja studenata nefilološkog fakulteta (Tehnološko-metalurški fakultet Univerziteta u Beogradu) u vezi sa učenjem engleskog jezika kao stranog i gramatikom kao značajnog dela tog procesa. Načinili smo intervju sa 12 studenata prve godine studija TMF i na osnovu određenog broja pitanja dobili odgovore koji su potom transkribovani. Analiza ovih razgovora dala je jasniju sliku o tome šta studenti očekuju od nastave engleskog jezika, koja su njihova iskustva u učenju ovog stranog jezika, šta percipiraju kao poteškoće, da li su svesni koji metod nastavnika koristi u radu, da li podržavaju ispravljanje grešaka u radu na času, kako vide ulogu nastavnika. Zaključujemo da njihova mišljenja variraju u zavisnosti od prethodnog iskustva u učenju stranog jezika, nekih psiholoških i socioloških faktora (npr. tipa ličnosti, kognitivnih stilova, i sl.) i njihovih profesionalnih, odnosno akademskih ciljeva.

Ključne reči: *nastava gramatike, percepcije studenata, učenje engleskog jezika kao stranog, primenjena lingvistika.*

1. Uvod

Nastava gramatike je tema koja oduvek privlači pažnju primenjenih lingvisti i metodičara nastave i predmet je velikog broja teorijskih radova i empirijskih studija (Purpura, 2004). Njena uloga je u nekim periodima bila glorifikovana (kao npr. u vreme gramatičko-prevodnog pristupa), a u nekim drugim nipodaštavana (u eri komunikativnog pristupa) (Thornberry, 1999). U današnje vreme, primećuje se težnja ka mirenju ovakvih krajnosti, zalaganjem za pristup koji inkorporira dobre strane jednog i drugog pristupa. (Ellis, 2002, 2006). Veliki broj radova u oblasti primenjene lingvistike razmatra kako optimalno organizovati nastavu gramatike, koja je uloga nastavnika u tom procesu, kakvi su njihovi stavovi i uverenja, kao i omiljeni

---

* Tehnološko-metalurški fakultet u Beograd, Karnegijeva 4, Beograd; e-mail: djovanovic@tmf.bg.ac.rs

metodi rada. Poslednjih godina javlja se potreba da se ispituju stavovi, percepcije polaznika u vezi sa nastavom gramatike i njenim značajem za učenje stranog jezika (Horowitz, 1988; Ikpia, 2001; Brown 2009; Heeffer, 2010). Naša studija ima cilj da se kroz intervju sa grupom studenata Tehnološko-metalurškog fakulteta u Beogradu (n12) otkriju njihova razmišljanja na ovu temu, sazna kakva su njihova iskustva u procesu učenja engleskog jezika, čuju sugestije u vezi sa organizovanjem nastave ovog stranog jezika. Stavovi i opservacije naših polaznika mogu biti dragocen putokaz u pravcu stvaranja što uspešnijeg oblika nastave iz ovog predmeta, a uvažavanje tih percepcija i sugestija će pomoći da se izbegnu nesporazumi i konflikti u procesu učenja stranog jezika koji su potencijalno demotivišući i frustrirajući.

Istraživanja koja proučavaju stavove, uverenja polaznika na kursovima stranog jezika počinju da se javljaju sredinom osamdesetih godina prošlog veka. Do tada su se analizirali faktori poput motivacije, jezičkog talenta, ličnosti, kognitivnih stilova, nastavnih strategija, da bi se zatim prešlo na razmatranje stavova samih studenata, učenika, prema nastavi stranog jezika (Kalaja and Barcelos, 2003) kao jednako važnog faktora. Istraživači se slažu da takvi stavovi (koji su oblikovani od strane raznolikih okolnosti) imaju snažan uticaj na uspešnost u učenju stranog jezika. Neki autori naglašavaju da problem može da nastane u slučajevima kada se stavovi polaznika i nastavnika ne poklapaju i to onda može da ima negativne posledice i stvori nezadovoljstvo i kod jednih i kod drugih (Brown, 2009; Horowitz, 1990).

2. Opis procedure

U nameri da dobijemo jasniju sliku o ulozi i značaju gramatike u nastavi engleskog jezika ali s aspekta naših ispitanika, odlučili smo da napravimo intervju sa grupom studenata Tehnološko-metalurškog fakulteta Univerziteta u Beogradu (n12), koji bi predstavljao razgovor na teme koje tangiraju ovu oblast. Smatramo da je veoma važno imati što realniju predstavu o tome šta naši polaznici očekuju od nastave gramatike. Primećujemo da izvestan broj autora iz domena primenjene lingvistike i metodike nastave obrađuje ovu temu u svojim studijama (Horowitz, 1988; Brown, 2009; Heeffer, 2010, Ikpia, 2001, Loewen et al., 2009), tako da se smo odlučili da svojim ispitanicima postavimo neka pitanja poput sledećih: da li je važno učiti gramatiku, koji oblik nastave smatraju najprimerenijim za učenje gramatike, da li smatraju da je znanje gramatike od posebne važnosti za neku određenu jezičku veštinu (čitanje, pisanje, razumevanje govora, govor), da li misle da je ispravljanje

grešaka neophodno ili izlišno, kontraproduktivno; takođe, pokušali smo da ih navedemo da se prisete, ako mogu, načina na koji su učili gramatička pravila, šta im je bilo od pomoći, šta im je predstavljalo posebnu poteškoću, a šta su lako shvatili i savladali; da li se sećaju nekog gramatičkog pravila, i ako da, kojih. Posebno su nam bile dragocene opservacije koje nisu bile proizvod direktnog odgovora na naša pitanja, već ideje ili zaključka koje su spontano iskrsele.

U ovim intervjuima učestvovalo je dvanaestoro studenata prve godine studija (starosti 19 i 20 godina) podeljenih u dve jednake grupe. Razgovor sa svakom grupom je trajao oko četrdeset minuta. Pre početka razgovora ispitanici su dobili spisak pitanja koja će predstavljati okosnicu razgovora ali je naglašeno da razgovor ne mora da bude vođen strogo u skladu sa njima, već da on predstavlja samo opšti okvir i da je dobrodošla svaka ideja i opservacija koja na bilo koji način dotiče ovu oblast. Nakon kraćeg vremena koje je bilo dovoljno da se pogledaju predložena pitanja i shvati u kom smeru će se razgovor odvijati, započeli smo grupne intervjuje. Neki studenti su bili izdašniji u odgovorima, elokventniji, spremni da brzo iznesu svoje mišljenje, dok su drugi malo oklevali i bili šturiji na rečima. Neki su spretno formulisli svoje misli, dok su drugi bili malo konfuzniji. Nije svako dao odgovor na svako postavljeno pitanje, ali ukupno gledano, svi su bili uspešno uključeni u ove intervjuje.

Dakle, želeli smo da otkrijemo koje su njihove percepcije u vezi sa eksplicitnom nastavom gramatike i da u isto vreme otkrijemo poreklo takvih percepcija. Potrudili smo se da tokom ovih intervjuja ne utičemo na njihove odgovore tako što bismo im otkrili koji su ciljevi našeg istraživanja. Nismo želeli da taj razgovor izgleda kao nuđenje izbora između dve opcije (formalna nastava gramatike, za ili protiv). Takođe nismo želeli da očekivani rezultati našeg istraživanja i naše pretpostavke utiču na njihove stavove i mišljenja, svesno ili nesvesno. Želimo da naglasimo da su intervjui zamišljeni tako da uvedu ispitanike u razgovor koji neće biti ograničen i kontrolisan strogo određenim pitanjima, u nadi da će to doneti plodonosnija saznanja u vezi sa njihovim iskustvom u učenju stranog jezika. Zapravo, pokušali smo da izbegnemo situaciju u kojoj će subjekti oblikovati svoje odgovore u skladu sa onim što pretpostavljaju da mi želimo da čujemo.

Intervjui su bili vođeni u skladu sa konceptom „aktivnog intervjuisanja“ kao što su to opisali Holstein i Gubrium (1997) a preuzeli i Pazaver i Wang (2009). Koncept ovakvih razgovora je takav da oni predstavljaju interakciju između sagovornika u kojoj svi jednako sudeluju i određuju tok. Vođenjem takvih razgovora ne traga se za

nekim objektivnim istinama, već se samo otkrivaju stavovi i mišljenja ispitanika na temu koja je predmet interesovanja. Shvatamo da su ti stavovi skoni promenama, i da možda odgovori ne bi bili identični u ponovljenom razgovoru u neko drugo vreme ili sa nekom drugom osobom koja bi vodila intervju. Naš cilj je jednostavno bio da ohrabrimo studente da se upuste u dijalog na temu svojih percepcija u vezi sa nastavom gramatike što spontanije i iskrenije.

3. Sumarna analiza intervjuja

Nakon preslušanih intervjuja zaključili smo da su stavovi i mišljenja naših studenata na temu nastave gramatike u direktnoj vezi sa određenim faktorima kao što su: njihovo prethodno školovanje, lična iskustava u učenju jezika ali i percepcije u vezi sa time šta oni smatraju da će im biti potrebno u životu i karijeri kada je engleski jezik u pitanju.

Tokom ovih intervjuja većina ispitanika je isticala da je nastava gramatike vrlo važna kod učenja stranog jezika. Takvi stavovi su odraz njihovog iskustva u učenju i korenspodiraju sa tipom nastave koju su imali u prethodnom školovanju. Uprkos popularnosti i raširenosti komunikativnog pristupa u učenju stranog jezika u celom svetu proteklih decenija, pa i kod nas, jedan broj naših subjekata svedoči o nastavi engleskog jezika koji se dobrim delom bazirao na principima gramatičko-prevodnog pristupa. Otud njihova uverenost da je to najdelotvorniji način rada, pogotovu ako im je takav način rada pružio visok nivo jezičke kompetencije. S druge strane, ovo je svakako argument koji podržava tezu mnogih lingvista spomenutih u našem istraživanju (Purpura, 2004), a koja glasi da je eksplicitna nastava gramatike dragocena uprkos očiglednoj dominaciji komunikativnih aktivnosti u učenju stranih jezika tokom poslednjih decenija.

Za veći broj studenata gramatika je suština, srž svakog jezika i kao takva apsolutno neophodna i nezaobilazna u učenju istog. Na primer, jedan ispitanik naglašava taj stav sledećim rečima: „Učiti jezik bez gramatike bilo bi isto kao i graditi kuću bez temelja. Čak i u maternjem jeziku, koji se nesvesno usvaja od malena, potpuni smisao uviđamo tek kada se u osnovnoj školi susretnemo sa njegovom gramatikom“. „Gramatika je osnova za dalje učenje i usavršavanje jezika“, dodaje njegova koleginica. Jedan drugi student takođe ističe važnost učenja gramatike, ali se ograđuje rečima da nastavnici ne bi morali da ispravljaju svaku grešku svojih polaznika jer smatra da njegov engleski u gramatičkom smislu ne mora

da bude perfektan. Dakle, ovakav tip percepcije može biti odraz ličnih stavova u vezi sa različitim potrebama za perfekcijom koju svaka osoba ima.

Neki drugi studenti ne pridaju tako veliku pažnju gramatici. Iako i oni potiču iz obrazovnog miljea gde se favorizovala formalna nastava gramatike, ističu da ono što osećaju da im najviše nedostaje je veština upotrebe engleskog jezika u raznim komunikativnim situacijama (na putovanju, preko interneta, u struci koju proučavaju na studijama i kojom će se baviti jednog dana), i to postavljaju kao imperativ u svom učenju jezika a nedostatak takvih situacija vide kao najveći problem. Priznaju da je znanje bazične gramatike bitno „da se ne bi baš obrukali“ loše sklopljenim rečenicama u kontaktima takve vrste, ali podvlače da je po njima mnogo teže postići fluentnost nego preciznost, jezičku tačnost. Jedan od učesnika razgovora npr. kaže: „U školi smo dosta učili gramatiku ali kada sam otišao u Englesku shvatio sam da jedva uspevam da sklopim rečenicu ili razumem sagovornika, a bio sam uveren da dobro vladam engleskim jezikom pošto sam uredno učio pravila koja nam je davala nastavnica“. Drugi student dodaje: „Smatram da u nastavi engleskog jezika u našem školskom sistemu već ima dovoljno gramatike i da bi u nekoj od strategija razvoja nastave engleskog jezika akcent trebalo staviti na praktičnu primenu stečenog znanja iz gramatike“.

Ovo se poklapa sa onim što tvrdi Zeng (2004) (cf. Pazaver et al. (2009)) da studenti sa visokim nivoom znanja stranog jezika pokazuju sklonost da se u radu više fokusiraju na aktivnosti govora nego na eksplicitnu nastavu gramatike. Pogotovo se to odnosi na one ispitanike koji planiraju da jedan deo studija ili usavršavanja provedu na nekom stranom fakultetu ili ustanovi, tako da su njihove potrebe za uspešnom komunikacijom naglašene.

Neki ispitanici, iako smatraju da poseduju solidno znanje gramatike, ističu da učenje ovog segmenta jezika treba da i dalje bude sastavni deo nastave s obzirom da se još uvek osećaju nesigurnim pri upotrebi nekih oblika. Jedan ispitanik naglašava da pošto nije često u situaciji da se služi engleskim jezikom (situacija siromašnog *inputa* i *ouputa*), procenjuje „da je neophodno da dobije i primeni pravila za upotrebu jezika“. Ovo nas vraća na poznatu razliku između *učenja* i *usvajanja* jezika u prirodnom okruženju. Ovakav stav potvrđuje mišljenje da u situaciji učenja jezika u veštačkim uslovima (kao što je učionica) znanje formalne gramatike uveliko potpomaže proces sticanja znanja stranog jezika.

Na postavljeno pitanje kojih se gramatičkih pravila sećaju iz prethodnog školovanja, većina studenata spominje građenje glagolskih vremena, komparaciju

prideva, određeni i neodređeni član. Mali broj njih pamti pravila građenja priloga, upotrebe modalnih glagola, predloga. Kondicionali i neupravni govor im se čine kompleksnim i teže navode pravila njihovog građenja i upotrebe. Neki studenti spremno izlažu način oblikovanja pasiva, dok je drugima to težak zadatak. Većina ističe nesigurnost kod upotrebe članova, predloga, nekih priloga, što je već standardna poteškoća kod većine govornika engleskog jezika kojima to nije maternji jezik. Svaki nastavnik u praksi je svestan poteškoća koje se javljaju kod usvajanja tih jezičkih struktura. Jedna studentkinja, na primer, ističe: „Često nisam sigurna da li sam tačno upotrebila odgovarajući član. Ne mislim pritom na neke slučajeve kada su pravila jasna (kao recimo određeni član ispred naziva reke, mora, planinskih venaca... već u rečenici kada nisam sigurna da li je taj pojam poznat ili ne .., odnosno da li se podrazumeva da je poznat...takođe u okviru nekih fraza..” „Sećam se pravila građenja većine vremena, pasiva, promene nepravilnih glagola. Sećam se učenja kondicionala, ali sam to u međuvremenu dobrim delom zaboravio. *Subjunctive* takođe”. „Pamtim pravila za građenje nekih glagolskih oblika, komparacije prideva, pravila za upotrebu određenog i neodređenog člana”. „Da. Kada se postavlja pitanje (*Past Simple*) ide *did* sa glagolom u infinitivu. *Did you see my dog?*”, navodi primer jedan student. Dvoje studenata priznaje da baš ne može da se pohvali dobrim pamćenjem kada su gramatička pravila u pitanju. Oni nisu uspeli da se sete ni jednog gramatičkog pravila.

Na pitanje koje mesto treba da ima nastava gramatike na kursu stranog jezika, da li li je treba predavati, kada, koliko često, odgovori variraju od toga da je eksplicitna nastava gramatike nedelotvorna i nepotrebna, pa do izražavanja potrebe za fokusiranjem na baš takav vid učenja jezika. Smatramo da su njihovi stavovi odraz trenutnog znanja jezika, kao i njihovog prethodnog iskustva u učenju. Čini se da oni koji su svesni da u svom znanju imaju propusta naglašavaju važnost ponavljanja gramatičkih pravila i njihove primene. Recimo, ovaj student kaže: „Nisam baš siguran kada se koristiti *Past Simple* a kada *Present Perfect*. Zato mi znači da se to ponovo razjasni i uvežba..” Njegova koleginica, sa druge strane, ističe da polaznici koji imaju solidan nivo znanja engleskog jezika, gramatiku treba da uvežbavaju i utvrđuju na implicitan način, kroz razgovor, komunikaciju u bilo kom obliku, i da nema potrebe da obrađuju gramatičke strukture kao kada su bili početnici u učenju. Ponovo zaključujemo da neki studenti čije je znanje engleskog na zavidnom nivou i koji su u prošlosti imali nastavu gramatike sa eksplicitnom obradom jezičkih oblika, sada izražavaju drugačije potrebe kada je učenje ovog

jezika u pitanju. Oni se sada zalažu za veće prisutvo komunikativnih aktivnosti jer veruju da će to biti od koristi kao preduslov za uspeh u obrazovanju ali i u društvenom životu. „Mislim da na višim nivoima treba mnogo manje učiti gramatiku nego na početnom. Na višim treba posvetiti pažnju govoru, odnosno komunikaciji“, samouvereno ističe jedna devojka.

Nekoliko naših ispitanika čvrsto je uvereno u to da je učenje gramatike jednako bitno kako za one sa niskim tako i za one sa visokim nivoom znanja engleskog jezika. Naglašavaju da je početnicima gramatika očigledno neophodna, a da je onima koji se nalaze na višem nivou znanja jezika potrebno ponavljanje ranije naučenih stvari kako bi se to znanje utvrdilo i internalizovalo. „Nastava gramatike treba da bude konstantna, da služi kao podsetnik za gramatička pravila koja se moraju znati da bi jezik bio pravilan i razumljiv“. „Nastava gramatike na početnom nivou je važna da bi se sâm učenik upoznao sa osnovama jezika, ali je isto tako važna i na višim tečajevima, jer na taj način polaznici dopunjuju i obogaćuju znanje engleskog jezika“, dodaje drugi ispitanik.

Dakle, ovi studeni iznose stav kojim se zalažu za jednaku zastupljenost gramatike na svim nivoima. Prema njihovom mišljenju, nastava gramatike ostaje dragocena, iako naglašavaju da su i sami u prethodnom školovanju uspešno usvojili većinu pravila građenja i upotrebe jezičkih oblika. „Podjednako je važna. Na svakom nivou treba ponavljati i utvrđivati pravila koja odgovaraju tom nivou učenja jezika“. Međutim, primećujemo da smo čuli i jednu potpuno oprečnu opservaciju: „Mislim da je [gramatika] mnogo važnija na višim nivoima, pošto na osnovnom nivou tek počinju da se uče reči“.

Nekoliko studenata je istaklo da su uvereni kako su časovi gramatike važni, pogotovo za razvijanje veštine pisanja, odnosno da rad na gramatičkoj kompetenciji direktno utiče na nivo njihove pismenosti kada je u pitanju pisanje eseja, pisama, elektronske pošte, stručnih radova i sl. Oni smatraju da nastava gramatike, koja ne mora da bude preobimna, ali napominju treba da bude konstantna, treba da služi kao podsetnik za gramatička pravila koja se moraju imati na umu kako bi jezik bio pravilan i razumljiv i u skladu sa obrazovnim nivoom i profesionalnim ambicijama. Prema njihovim rečima, kada se piše, sklapaju se duže rečenice i više se koncentriše na značenje izraza nego što je to slučaj u govoru, kada se koriste jednostavnije jezičke konstrukcije. Dobro znanje gramatike olakšava i ubrzava taj proces, a eventualne greške se lakše uočavaju i ispravljaju. „Pri pisanju sam mnogo koncentrisaniji na gramatička pravila i aktivno razmišljam o njima, dok se pri govoru

sve to dešava na podsvesnom nivou, zato što je to mnogo brži način komunikacije i čini mi se da se više koncentrišem na to da pronađem prave reči kojima bih mogao da se izrazim”.

Neki studenti naglašavaju da nedovoljno dobro znanje gramatike stvara poteškoće u čitanju i razumevanju govora, a posebno u situaciji kada se suočavaju sa dugim i složenim rečenicama. Za naše istraživanje je od posebne važnosti opservacija da dobro znanje gramatike pomaže lakšem čitanju i razumevanju naučnih i stručnih članaka, s obzirom na to da takvi tekstovi obiluju složenim rečeničnim konstrukcijama. Ovi ispitanici su uvereni da je u takvim slučajevima neophodno dobro znanje jezika kako bi se izbegle poteškoće i nerazumevanje, pogotovo što smatraju da se u pisanom diskursu pojavljuju rečenični obrasci koji nisu tipični za govorni diskurs, pa samim tim čitalac mora da bude „obučen” da dešifruje specifičnosti takvih tekstova.

Jezička veština govora takođe zahteva dobro znanje gramatike, kako smatraju naši studenti. Oni veruju da im gramatika pomaže da odaberu prave reči, te da zbog toga neće praviti greške u razgovoru, jer smatraju da bi ih to činilo nesigurnim u komunikaciji i na taj način ih sputavalo da opušteno i uspešno razgovaraju.

Dakle, naš je utisak da intervjuisani studenti uglavnom smatraju da znanje gramatike potpomaže i olakšava njihovu komunikaciju u okviru svih jezičkih veština. Sličan zaključak je imao i Ikpia (2001) u studiji koja iznosi zapažanje da ispitanici visoko vrednuju eksplicitnu nastavu gramatike zato što im pomaže da pravilnije govore i pišu na engleskom jeziku.

Kada je u pitanju ispravljanje grešaka, većina studenata smatra da je važno da ih nastavnici ispravljaju. Ovo pokazuju i neka druga istraživanja (Doughty and Verela, 1998 i Heeffer, 2010), koja ističu skoro potpuno jednoglasje ispitanika kada je ispravljanje grešaka u pitanju, i oni ga zdušno podržavaju, pogotovo u okviru pisanja. Najuočljiviji argument je njihova uverenost da kada nastavnik ispravi grešku u pisanom radu, učenici mogu jasno da je zapaze, shvate koji je pravilan oblik, na taj način bolje memorišu i izbegnu ponavljanje iste greške. Nekoliko studenata je primetilo da je možda plodotvornije ispravljati greške u pisanju, ali ne i u govoru. Razlog za to vide u činjenici što ispravljanje grešaka u govoru može da dekoncentriše govornika, učini ga nesigurnim i obeshrabri. S druge strane, ističu da polaznik može bez žurbe i nervoze da pogleda svoje greške u pisanju, proanalizira ih i shvati zašto ih pravi. „Nastavnici bi trebalo da ispravljaju greške polaznika zato što se nešto što se nauči pogrešno kasnije veoma teško ispravlja. Međutim, treba biti pažljiv i ta

ispravljanja ne treba činiti agresivno da se kod polaznika ne bi stvorio otpor prema jeziku", naglašava jedan ispitanik.

Studenti jednodušno smatraju kako nastavnik treba da ispravi svaku njihovu grešku u esejima: vokabular, gramatiku, organizaciju teksta i sl. To vide kao odličnu priliku da usavrše jezik u svakom aspektu i zato ističu ispravljanje grešaka kao jednu od najvažnijih nastavnih metoda „Da, trebalo bi da ispravljaju [greške], jer na taj način će polaznik biti svestan svojih grešaka i nastojeće da ih ispravi“. „Treba, zato što se mnogo bolje nauči kada se čuje gde se pogrešilo. Iz iskustva znam da greške koje su ispravljene kasnije ne ponavljam. Njegov kolega začuđeno dodaje: „Naravno, kako uopšte može da se nauči jezik ako se ne skreće pažnja na greške koje se prave!

Kada kada govorimo o nastavnim metodama sa kojima su se naši studenti susretali, nameće se zaključak da je većina imala nastavnike koji su bili skloni gramatičko-prevodnom pristupu, bez dovoljno uključivanja komunikativnih aktivnosti. Čini se da era komunikativnog pristupa u nekim segmentima našeg obrazovnog sistema nije ostavila previše traga u nastavi stranih jezika, a danas se već govori o post-komunikativnom periodu u metodici, gde se traži jedna nova ravnoteža u pristupima, čime se bavi i naše istraživanje.

„Nastavnici engleskog jezika tokom mog školovanja više su insistirali na vežbanju gramatike, nego na komunikativnim aktivnostima, jer im je tako lakše“, kritičan je jedan student i dodaje: „Treba zadržati postojeći nivo učenja gramatike i mnogo više raditi na komunikativnim sposobnostima učenika“. Njegov kolega potvrđuje da su njegovi nastavnici uglavnom insistirali na gramatici, bar u školi, ali naglašava „Na kursevima koje sam pohađao van škole bilo je više komunikativnih aktivnosti“. „Nisam kompetentna da odgovorim. Ali, koliko znam većina insistira na gramatici“, pomalo nesigurno zaključuje jedan devojka. Samo jedan student je izjavio da su njegovi nastavnici engleskog jezika koristili komunikativni pristup.

Na postavljeno pitanje šta im je bilo od posebne pomoći pri učenju engleskog jezika, ističu značaj medija kao što su kablovska televizija, muzika i filmovi na engleskom jeziku, potom internet, kompjuterske igrice, za čiju upotrebu je potrebno znanje ovog stranog jezika. „Od posebne pomoći mi je to što smo mi na neki način svakodnevno ‘bombardovani’ engleskim jezikom, pošto smo pod velikim uticajem zapadne kulture i svakodnevno gledamo filmove, serije i razne emisije na engleskom jeziku a takođe slušamo i muziku na na tom jeziku“, jedan student potvrđuje opšte poznatu činjenicu i zaključuje: „Kada čovek strani jezik koristi svakodnevno mnogo

mu je lakše da ga usvoji". Jedan student primećuje: „Od velike pomoći mi je bila nastavnica u osnovnoj školi, koja je postavila čvrste temelje mog znanja engleskog i zbog čega ću joj uvek biti zahvalan”.

Na pitanje šta percipiraju kao teškoću u učenju engleskog jezika, neki studenti navode određene gramatičke konstrukcije, ali smo čuli i mišljenje da „neka gramatička pravila i nepravilni oblici traže vreme da se usvoje, ali je zapravo najteže od svega sklopiti delove u celinu i koristiti jezik funkcionalno”. Neki studenti se žale na teško usvajanje gramatičkih pravila, dok drugi smatraju da im najviše nedostaje prilika za komunikaciju na engleskom jeziku.

Prema njihovom mišljenju, dobar nastavnik engleskog jezika treba da ima „pre svega strpljenje, razumevanje i ljubav prema svom poslu kao i želju da studente/učenike nauči da praktično primene jezik”. Drugi student dodaje da je za uspešnog nastavnika „dobro znanje engleskog jezika svakako imperativ, a zatim, potrebno je da ima maštovit pristup u radu i da svakog studenta posmatra kao posebnu individuu sa specifičnom ličnošću i načinom učenja”. Kada se govori o ličnosti nastavnika čini se da svi imaju jasnu predstavu kakav bi on trebalo da bude. Navešćemo neka mišljenja koja izražavaju koje osobine krase dobrog nastavnika: „Strpljenje, mnogo raznih vežbica sa akcentom na nepravilnostima”. „Komunikativan, pozitivan, smiren”. „Staloženost, razumevanje i dobre taktike učenja”. „Dobar nastavnik engleskog jezika treba da nastavu gramatičkih pravila i komunikacije održava istovremeno jer se samo na taj način može postići dobro znanje polaznika”. „Da ne dozvoli da samo oni koji znaju učestvuju u radu, već svi podjednako”. „Sposobnost da zainteresuje studenta, da mu drži pažnju i da ga natera da voli to što radi”. „Da pokuša da đacima zadaje što više da pišu i čitaju. I svaki čas da pita reči za ocenu (prevode, čitanje, sastave..)”.

Upitani da li im je jasno koja se nastavna metoda koristi u radu na času jedan student oštro odgovara: „Jeste, zato što su svi moji dosadašnji nastavnici engleskog jezika koristili potpuno iste šablonske i dosadne nastavne metode”. Njegov kolega dodaje da su u njegovom školovanju „uglavnom bili slični metodi, mada mislim da je to dosta zavisilo od udžbenika koji se koristio u nastavi. Neki su više isticali komunikaciju, a neki vežbanje gramatike”. Utisak je da naši studenti uglavnom prave razliku između metoda koji se zasniva na gramatičkim vežbanjima i onog koji se bazira na komunikativnim aktivnostima na času, i smatramo da je da podela razumna i očekivana. Ipak, moramo naglasiti da jedan broj ispitanika (njih 4) nije znao da da odgovor u vezi sa ovom temom. Smatramo da studenti, osim podele

metoda na one koji favorizuju gramatiku i one koji uključuje intenzivne komunikativne aktivnosti, nemaju jasnu predstavu o tome koji se metodi i pristupi koriste u radu na času i koje su njihove osobenosti.

Pred pitanjem koje je malo specifičnije i zahteva dodatnu analizu, a koje glasi: koji tip nastave njima više odgovara, induktivni (navođenje primera pa zatim izlaganje gramatičkih pravila) ili deduktivno (prvo izlaganje pravila pa onda davanje primera koji ga ilustruju), studenti nakon kraćeg razmišljanja pokazuju da u uočavaju razliku između takvih nastavnih metoda i poneki se opredeljuju se za jednu od njih, već po afinitetu. „Mislim da je to vrlo individualno. Meni lično mnogo više odgovara deduktivna metoda“, izjašnjava se jedan, dok drugi dodaje: „Čini mi se da više preovlađuje induktivni. Uglavnom pročitamo neki tekst ili čujemo neki snimak, pa na osnovu toga kasnije radimo gramatiku. Mislim da mi to odgovara“. Ipak, moramo da primetimo da ubedljiva većina njih preferira deduktivan tip izlaganja gramatičkih pravila, što je činjenica koja se treba imati na umu, s obzirom na to da veliki broj udžbenika u nastavi na svim nivoima sadrži lekcije sa induktivnim tipom vežbanja.

U razgovoru na temu šta ih je najviše motivisalo i pokrenulo na učenje engleskog jezika oni navode sledeće primere: „Sećam se moje radosti kada sam prvi put sa razumevanjem uspeo da pogledam film na engleskom jeziku bez titla. To me je motivisalo da usavršim svoje znanje“, ili sledeći primer: „Bio sam oduševljen kada sam shvatio da mogu uspešno da razgovaram sa jednim momkom iz SAD preko Skypea oko igranja igrice. Iznenadio sam sebe samog. Nisam mislio da sam spreman za to“. Saznanje da znanje engleskog jezika može da bude sredstvo za postizanja nekih njima privlačnih, zabavnih aktivnosti, pruža veliku motivaciju da ulože trud da to sredstvo usavrše i nastave da ga koriste za slične, zabavne, ali i neke ozbiljnije ciljeve kao što su njihova struka ili karijera.

4. Zaključak

Ideja da se organizuju intervjui ovakvog tipa nije proistekla iz želje da otkrijemo da li naši studenti smatraju da je gramatika potrebna ili ne u nastavi engleskog jezika. Naš cilj je bio da proniknemo u razmišljanja dela studentske populacije u vezi sa ovim segmentom nastave, otkrijemo njihove percepcije tog aspekata nastavnog procesa, bolje shvatimo koji su njihovi problemi u učenju jezika, kakva su njihova prethodna iskustva, šta smatraju u nastavi značajnim a možda

zapostavljenim. Uvereni smo da je važno da nastavnici budu svesni stavova i percepcija svojih polaznika kada je nastava stranog jezika u pitanju. Ne zato što bi ih to onda obavezivalo da svoje metode rada podvrgnu očekivanjima svojih studenata/učenika, već stoga što bi, svakako, uspešno učenje jezika trebalo da obuhvata između ostalog i pojačanu spremnost svakog nastavnika da utvrdi koje su to tehnike učenja bliske njihovim polaznicima ili koje iz određenog razloga preferiraju, a potom i da ih uklope u svoj način rada. Takav konstruktivan pristup bi možda doveo do boljeg razumevanja i prihvatanja nastavnih tehnika od strane studenata, a u isto vreme predupredio mnoge nesporazume i nerazumevanja koji se pojavljuju u složenom procesu učenja stranog jezika. Takođe, smatramo da bi se na taj način povećala motivisanost polaznika da učestvuju kao jednako važan partner u ovakvom procesu. Nije potrebno naglašavati važnost motivacije u učenju bilo koje materije, pa je tako i kod učenja stranog jezika.

Literatura

- Brown. A. 2009. Students' and teachers' perceptions of effective foreign language teaching: A comparison of ideals. *The Modern Language Journal*, vol. 93, issue 1, str. 46-60, spring 2009.
- Doughty, C. & Verela, E. 1998. Communicative focus on form. In C. Doughty & J. Williams (Eds.), *Focus on form in Classroom Second Language Acquisition*, str. 114 – 138. CUP, Cambridge.
- Ellis, R. 2002. Does form-focused instruction affect the acquisition of implicit knowledge? A review of the research. *Studies in Second Language Acquisition*, 24 (2), str. 223 - 236.
- Ellis, R. 2006. Current issues in the teaching of grammar: An SLA perspective. *TESOL Quarterly*, 40(1), 83-108.
- Heeffer L. 2010. *What's grammar got to do with it?* Students' and teachers' beliefs about the role of grammar and error correction in the EFL classroom in Flanders. M.A. thesis, Universiteit Gent.
- Holstein, J.A. & Gubrium, J.F. 1997. Active interviewing. In D. Silverman (Ed.) *Qualitative Research: Theory, method and practice* (str. 113-129). London: Sage.
- Horwitz, E.K. 1988. The beliefs about language learning of beginning university foreign language students. *Modern Language Journal*, 72, str. 283 - 294.

- Ikpia, V. 2001. *The attitudes and perceptions of adult English as a second language students toward explicit grammar instruction*. Unpublished doctoral dissertation, New Mexico State University, Las Cruces, NM, USA.
- Kalaja, P. & Barcelos. A.(eds.) 2003. *Beliefs about SLA: New Research Approaches*. Kluwer Academic Publishers, Educational Linguistics 2.
- Loewen, S., Li, S., Fei, F., Thompson, A., Nakatsukasa, K., Ahn, S.& Chen, X. (2009) Second Language learners' beliefs about grammar instruction and error correction. *The Modern Language Journal*, 93 (1), str. 91 - 104.
- Pazaver, A., Wang, H. 2009. Asian students' perceptions of grammar teaching in the ESL Classroom. *The International Journal of Language Society and Culture*. Retrieved from www.educ.utas.edu.au Access date May, 2012.
- Pupura, J.E. 2004. *Assessing Grammar*. CUP, Cambridge.
- Thornbury, S. 1999. *How to Teach Grammar*. Pearson Education Limited.
- Zeng, M. 2004. The role of grammatical instruction within communicative language teaching among Chinese ESL students. Unpublished Master's thesis, University of Windsor, Windsor, Ontario, Canada.

Abstract

STUDENTS' PERCEPTIONS OF GRAMMAR TEACHING IN EFL

Teaching grammar has always been a crucial part of language acquisition, although it has often been the subject of controversy in the field of applied linguistics and methodics. Many studies have dealt with various factors that influence the process of learning and teaching foreign language. In recent years a light has been shed on a new factor which has not been investigated before – the perceptions of students' population of grammar teaching and foreign language teaching in general. Our study was conducted on a group of students (n12) at the Faculty of Technology and Metallurgy in Belgrade. The interviews were performed with 2 groups of 6 students and the data have been taped and transcribed. The analyses of the findings revealed that students' perceptions of grammar teaching and learning varied to a great extent. Their different perspectives were based on their educational background, previous language learning experiences, academic needs and professional aims. Most of them agreed that grammar was essential in learning English and almost everyone pointed out the significance of error correction. This sort of information can be valuable to teachers in terms of getting to know better their students' needs and avoiding any possible conflicts regarding whether or not grammar teaching is essential in the classroom.

Key words: *grammar teaching, students' perceptions, teaching methods, EFL, applied linguistics.*